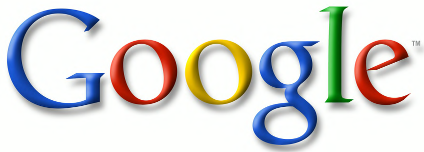

DE
ACCENTU LINGUAE LATINAE
COMMENTATIONUM
CAPITA I—III

QUAE

SUMMORUM IN PHILOSOPHIA HONORUM

AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE

UNIVERSITATIS LIPSIENSIS

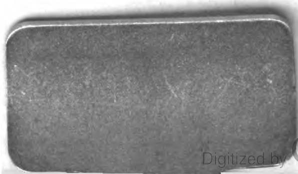
RITE OBTINENDORUM CAUSA

SCRIPSIT

FRIDERICUS SCHOELL
VIMARIENSIS

LIPSIAE
TYPIS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXXV

CAPUT I.

De veterum grammaticorum in explicando accentu fontibus et auctoritate.

Priusquam ad ipsa grammaticorum de accentu praecepta recensenda accedam, non inutile esse duco paucis de eorum fontibus disserere[1]). Nam ab eis, qui nostra aetate latini accentus rationem exposuerunt, saepe non satis respicitur plerosque grammaticos non suae aetatis inventa referre, sed traditam antiquitus disciplinam vel explanare vel in epitomarum angustias compellere. Itaque haud raro invenies, si quid Diomedes narrat, id quarto quintove imputari saeculo, vel Prisciani praecepta ad illius aetatis consuetudinem referri; quin etiam de 'grammaticorum temporibus' locuntur, quae qualis sit temporis definitio vix perspicias. Hoc autem in ea grammaticae parte, quae in pronuntiatione versatur, multo maioris momenti esse quam in ceteris per se apparet: possunt nihilo minus falsa, immo ineptissima esse, quae proferunt grammatici: verum ubi eos ex antiquioribus fontibus hausisse demonstratum sit, non sunt ex posterioris aetatis inscientia, sed ex eisdem rationibus refutandi, quibus vel Varronis optimorumque grammaticorum placita reicimus. Quanquam esse etiam, quae posterioribus temporibus tribuenda sint, quis est qui neget? Iam igitur ad propositum nos convertamus.

Num ei, qui primi quaestiones grammaticas tractarunt, Accii Luciliique etiam accentibus studium navarint, Corssenus in incerto relinquit. Id quamvis facile putari possit cum

[1]) Corssenus, *Ausspr.*, *Voc.* etc. II² p. 794 sq. cum nonnulla significavit potius quam expedivit, tum ne satis quidem accurate omnia.

de aliis tum de M. Antonio Gniphone, quem non solum 'de sermone latino' duo volumina conscripsisse Suetonius narrat, verum etiam rhetoricam tradidisse, quae ipsa item pronuntiationem attingit, tamen habeo cur id minus veri simile esse credam. Cicero enim, cum Tyrannio[1]) libro περὶ προσῳδιῶν recitato Atticum summa affecisset et delectatione et admiratione, haec ad amicum perscripsit (ad Att. XII, 6, 2): 'Venio ad Tyrannionem. ain tu? verum hoc fuit? sine me? at ego quoties cum essem otiosus, sine te tamen nolui. quomodo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris, quod ut facias etiam atque etiam rogo. etsi me non magis liber ipse delectabit, quam tua admiratio delectavit. amo enim πάντα φιλόδημον teque istam tam tenuem θεωρίαν tam valde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eiusmodi omnia: scire enim vis quo uno animus alitur. sed quaeso quid ex ista acuta et gravi refertur ad τέλος?' Tali ratione nescio an eo minus Cicero locuturus fuisset, nisi nova haec de accentibus materia et inaudita Romae fuisset, quando in 'oratore' suo eodem illo tempore edito — in hac enim commemoratur epistula — ipse in transcursu mentionem eius incohaverat. Quare ut Cratetem Romanos ad studia grammatica compulisse scimus, ita Tyrannionem eis hanc eorum partem aperuisse crediderim, illum autem 'oratoris' Ciceroniani locum (LVI) primum omnium de accentu latino testimonium esse[2]): id quod non modo ad doctrinae historiam, sed ad ipsam doctrinam pernoscendam aliquid valere videbimus.

Iam eorum, qui post Tyrannionem paulo fusius et uberius de accentibus disputarunt, primus est M. Terentius Varro. Nigidius autem Figulus etsi fere omnes artis et scientiae partes amplexus in 'commentariis grammaticis' etiam 'voculationem' respexit, tamen apud posteriores grammaticos nullum doctrinae vestigium reliquit; nam ne illius

---

[1]) Maiorem natu grammaticum, Amisenum, intellegendum esse, non eius filium, vix est quod moneam post Planeri de hac re disputationem: de Tyrann. gramm. Berol. 1852 (progr. gymn. Ioach.).

[2]) Numeri locis adscripti ad eam testimoniorum de accentu collectionem spectant, quae has commentationes subsequetur.

quidem praecepti singularis, quod servavit Gellius XIII, 26 (XCV), apud Servium et Priscianum (XCVI[a—c]), ubi de eisdem vocabulis disserunt, mentio inicitur; neque 'voculationis' appellationem praeter Gellium (XXXVIII) quisquam commemorat. Sed Varro quid statuerit ante omnia comperimus ex praeclaro illo fragmento, quod post Wasium ('Senarius s. de leg. et lic. vet. poet.' Oxon. 1687) accuratius e cod. Lavantino in 'Analectis Vindobonensibus' expressum est; idem et Keilius inter Sergii explanationes exhibuit usus etiam cod. Oxoniensi ex quo Wasius ediderat, et eodem fere tempore, ita ut neuter alterius opera uti posset, A. Wilmannsius magna ex parte Varronianis fragmentis inseruit explicationibus emendationibusque additis[1]). Hoc fragmentum cum propter condicionem criticam modo adumbratam tum propter summam qua floret auctoritatem non solum ubi praecepta ex eo transscripsi impensius curavi, sed etiam hoc loco accuratius considerandum puto. Etenim cum Corssenus pleraque ad Varronem rettulisset, Langenus (Philol. t. XXXI (1871) p. 117 sq.) hanc impugnare studuit sententiam neque tamen, quid Varroni tribuendum esset, adstrictius circumscripsit. Miror autem neutrum virorum doctorum seu novisse seu respexisse Wilmannsii disputationem, qui diligentissime hanc quaestionem pertractavit (de M. Ter. Varr. l. gr. p. 49 sqq.). Vidit is enim duas vel potius tres partes distinguendas esse. Ac prima non nisi volgatissima praecepta traduntur, qualia cum apud alios tum apud Maximum Victorinum qui ferebatur exstant: quapropter Wilmannsius ex ipso Victorino depromptam esse hanc particulam sibi persuasit. Sed cum in exemplis singulisque verbis quamvis parva sit discrepantia, cavendum est ne certius quid statuamus: in his enim grammaticis utrum alius alium exscripserit an e communi pendeant fonte, saepe vix discerni posse inter omnes constat. In hac autem particula cum de enuntiandis graecis nominibus iam trita regula prolata sit

[1]) Denique nuper in praef. Herodianea Lentzius proposuit, qui tamen neque Keilii neque Wilmannsii editionem contulit, sed Endlicheri exemplar expressit una adhibita emendatione, quam ipsam praeripuerat Wilmannsius.

(CLXXIV[d]), in proximis longe doctissima de eadem re explanatio repetitur, ut prorsus diversae originis praecepta coniuncta esse manifestum sit. Iam vero cum in hac parte nonnulla cum Servii commentario Vergiliano concinerent, Wilmannsius fortasse ipsum Servium haec composuisse coniecit, ex quo totius libelli compilator et haec et quae secuntur e Varronis libris desumpta hausisse videretur. Sed in hac re cum Wilmannsio facere non possum; Servio enim multo antiquiorem esse hunc pannum ex dicendi genere dilucide colligi potest: nam et 'tonores' vocantur accentus (CLXXI; cf. Quint. I, 5, 22 XXXVII) et genetivus appellatur 'patricus casus', quod nusquam inveni nisi apud Varronem[1]). Hunc vero quoniam 'quam maxime vicina graecis graeca dixisse', 'nec latinis regulis alligari debere' ea — id quod etiam in illo libello praecipitur — duplici Plinii testimonio constat (cf. Wilmanns. l. s. s. p. 158 et 223), facile opinari possumus eum, ex quo compilator Varroniana decerpsit, etiam in hac parte Varronis praeceptis ita usum esse, ut ea exemplis ex Vergilio petitis illustraret. Quare si qua est Servii Vergiliani cum his praeceptis communio, ille potius ex commentis eiusdem grammatici — qui quis fuerit postea apparebit — petiisse quaedam videtur. Has igitur si mittimus libelli partes, quae restant fere omnia ad Varronem redire Wilmannsius planissime explicavit[2]); idem coniunctis Gellii et Acronis testimoniis tertio librorum 'de sermone latino' haec assignanda esse certa ratione effecit. Varronem autem vel maxime Tyrannioni adhaesisse satis apertum est; quem si Corssenus praeterea Glaucum, Hermocratem, Theophrastum, Athenodorum, Eratosthenem, Theodorum inspexisse contendit, de eo dubitari potest; nam quod dicitur 'quos omnes sibi auctores fuisse Varro commemorat', non excludit eum vel illorum notitiam ex Tyrannione percepisse.

---

[1]) De l. l. VIII, 66; 67; IX, 54; 76; 85. Cf. praeterea Gell. IV, 16 (ap. Varr. et P. Nigid.) 'senatuis et domuis et fructuis, qui est patrius casus ab eo quod est senatus' etc. et Prisc. V, 72 (185, 14 H.) 'genetivus autem, qui et possessivus et paternus appellatur'.

[2]) Quid aliter definiam, cum in annotationibus ad testimonia indicavi tum in capite quinto declarabo.

Iam quaerenti num apud alios grammaticos certa Varronianae doctrinae appareant indicia, unum mihi exstare visum est, de quo ambigi non possit; nam quae ex Verrio Flacco in Festi Paulique excerptis de accentu traduntur utrum e Varrone an ex aliis profluxerint, quis est qui decernat? Sed Martianum Capellam notum est, etsi ipsum non adhibuerit Varronem, tamen in permultis rebus eius opibus niti[1]); is autem ubi ad accentus tractandos pervenit haec habet (XCI[a]): 'Mutant accentus adiunctis vocibus 'que' 've' 'ne', cum tamen complexiva coniunctio est 'que', 've' cum expletiva, ut 'Latiumque augescere multis' et 'stimulove meum cor' apud Accium in Pelopidis'. Iam vero cum Gellius disertis verbis tradat (LXXXII) Varronem 'mutant accentus' dixisse pro 'mutantur'[2]), verba quae transscripsi — nam quae secuntur cum eis non cohaerent — eo certiora Varronianae doctrinae vestigia referunt[3]), quod Ennii (Ann. 455 V.) et Accii (trag. Rom. fragm.[2] p. 202 R.) loci proponuntur Martiano haud quaquam familiarium. De alio quodam huius scriptoris praecepto, quod item Varroni attribuo, alio loco dicendum erit. Quem vero potissimum secutus sit Martianus et unde Varroniana illa decerpserit, recte in dubio relinquit Eyssenhardtus[4]). De Prisciano autem, quem ipsum Varronem ad-

---

[1]) Ex tertio libro, quo artem grammaticam illustrat, hoc et forma 'lact' allata et Ritschelii quodam invento usus ex Martiani de 'h' et 'x' litteris praeceptis Eyssenhardtus probavit praef. p. LII.

[2]) Haec dicendi ratio praeter locum a Gellio servatum redit in libris de l. l. V, 101; 170; IX, 64; praeterea eandem coniectura non improbabili O. Muellerus restituit IX, 54. Ceterum hanc ipsam proprietatem tolli iussit Iuergensenus (cf. ann. 4) cum corrigere vellet 'mutat' sc. contextus orationis!

[3]) Errat igitur Corssenus (II[2] p. 834), cum Varronis de hac re sententiam nos assequi posse negat. — Ceterum casu factum est, ut prorsus simile Tyrannionis praeceptum nobis servatum sit in schol. A ad Il. Ξ, 396 (cf. Lehrs. quaest. ep. p. 133; Planer de Tyr. gr. p. 22): οὔτε πυρὸς τόσσογε πέλει βρόμος αἰθομένοιο] Ἀρίσταρχος φυλάσσει τὴν ὀξεῖαν ἐπὶ τῆς τος συλλαβῆς, ὁ δὲ Τυραννίων τοσσόγε ἀνέγνω τὴν σος συλλαβὴν ὀξύνων, οὐκ εὖ. ὁ γάρ γέ οὐκ ἀλλάσσει τὸν τόνον τῶν πρὸ ἑαυτοῦ λέξεων.

[4]) Attamen satis dubitanter ille p. LI Koppii errorem (p. 286 ed.) refellit, qui ad Priscianum tanquam ad fontem Martiani provocat,

hibuisse contendit Corssenus, negant et Wilmannsius et Christius, postea videbimus. Denique cum videri possit in eo valuisse Varronis doctrina[1]), quod barbarismum constanter quaternis modis fieri definiunt grammatici aut demptione aut additione aut commutatione aut transmutatione (XCIX), rectius tamen hoc Graecorum auctoritati tribuemus (cf. Nauck. lex. Vindob. p. 283).

Haec de Varrone; eorum autem qui secuntur primus de quo certius aliquid explorare possimus Q. Remmius est Palaemon, Quintiliani praeceptor. Eum inter Charisii et Diomedis auctores primario loco esse non indiget comprobationis[2]); habemus vero etiam de accentu testimonia, quae Charisius diserte ad illum refert, Diomedes eisdem verbis protulit non addito auctoris nomine. Sed etiam Quintilianum ut in aliis quaestionibus grammaticis (cf. I, 4, 20), ita in eis quae de accentibus docet, praecéptorem suum secutum esse sat probabili coniectura effici potest. Nam primum Palaemonis nomen pro exemplo ponitur (CLXXII), quod haud contemnendum auctoris indicium esse omnes concedunt; tum de flexa prosodia dicitur eam 'circumduci', quod cum praeter Quintilianum (LVIII et XCVIII[a]) non nisi apud Charisium (CII) usu veniat, Palaemoni tribuendum erit[3]). Sed tacite etiam

Etiam in verborum contextu restituendo non dubitavi longius progredi quam Eyssenhardtus voluit, qui cum omnia fere scriptoris immani oscitantiae vindicaret, saepe suis potius quam illius commodis inserviit. Similiter nuper iudicavit I. Iuergensenus 'de tertio Martiani Capellae libro' (Commentat. philol. scr. sem. phil. reg. Lips. sod. Lipsiae 1874 p. 57—97), qua dissertatione nonnulla optime expedivit.

[1]) De l. l. V, 1, 6: 'In consuetudine communi quot modis litterarum commutatio sit facta qui animadverterit, facilius scrutari origines patietur verborum; reperiet enim esse commutata, ut in superioribus libris ostendi, maxime propter bis quaternas causas. litterarum enim fit demptione aut additione et propter earum attractionem aut commutationem' e. q. s.

[2]) Quod Schottmuellerus de C. Plin. Sec. lib. gr. I (1858) non de grammatico celeberrimo, sed de obscuro quarti saeculi rhetore cogitavit, aptissime mihi refellisse videtur Christius in Philol. t. XVIII (1862) p. 125 sq. Cum illo facit O. Ribbeckius proleg. crit. ad Verg. p. 206.

[3]) Denique cum Priscianus Palaemonem spiritum lenem 'exilem' nominasse tradat (LII[e]), etiam Quintilianus I, 11, 4 de sonorum 'exilitate vel pinguitudine' loquitur.

impugnat praeceptorem cum in aliis (I, 6, 35) tum in eis, quae de accentu praepositionum iudicio sanissimo profert (CXLIII): nam cum Palaemonem praepositiones in ultima acuisse ex Charisio compertum habeamus (CXLI), dubium esse non potest, quin inter 'nonnullos grammaticos' qui hoc statuerint Quintilianus etiam illum perstringat.

Sed ad Palaemonem cum iterum revertendum sit, iam paucis de M. Valerio Probo Berytio dicam. Eius auctoritate niti, quae Gellius ex Anniani sermonibus rettulit, certum est (CLV; cf. Kretschmar de A. Gell. font. I (1860) p. 91 et 101). Hunc autem ab illo[1]) cuius 'catholica' et 'instituta artium' habemus — sive is ipse quoque Probi nomen habuit, sive celeberrimi grammatici nomine opera sua exornavit — prorsus diversum esse vel ex eis, quae nobis tractanda sunt, perspici potest. Nam cum Probum Berytium 'Hannibâlem', 'Hasdrubâlem', 'Hamilcârem' pronuntiasse Gellii testimonio demonstretur (CLXVIII[a]), in Probi artium institutis de nominibus in 'al' idem praecipitur, at nomina in 'ar' in casibus obliquis corripienda esse docemur, ut 'Bomílcaris' (CLXVIII[b] sq.).

Huic contrarium videtur statuendum esse de Q. Terentio Scauro; nam etiam de hoc dubitatum est, an quem habemus sub eius nomine de orthographia libellum reapse confecerit. Qua in re non videtur silentio praetereundus esse eximius consensus inter Scauri sententiam a Prisciano servatam (CIX) et locum in libro de orthogr. (LXXXVI), ubi instanter redarguitur pravum illud distinguendorum homonymorum studium[2]); id autem eo gravioris ponderis est, quod omnes fere iam ab antiquo tempore has vocum ineptas discretiones tanquam in deliciis habuerunt.

Maiora exstant apud Priscianum C. Censorini et Flavii

---

[1]) Cur non assentiar Steupio tres Probos statuenti, non huius loci est accuratius persequi.

[2]) Etiam quod alio loco Priscianus ex simili sententia disputat (XVII), probabiliter ad Scaurum referri potest. Ceterum illam de orthographia scriptionem non integram servatam esse vix est quod dicam.

Capri[1]) fragmenta (CXLIX^{a-e}; XCVI^{c} sqq.) eo insignia, quod amplissimis exemplis res illustrant. Caprum vel maxime Probi Berytii copiis usum esse exploratum est; Censorinum autem quoniam multa tradita habuisse cum ab aliis tum a Varrone constat — nam ipsos fontes eum adiisse iure suo negat Teuffelius (hist. lit. r.^{3} p. 888) —, Wilmannsius (l. s. s. p. 124) ex illo fortasse Priscianum putat hausisse, quae Varroniani ingenii apud eum speciem prae se ferant[2]). Et ipsius quidem Prisciani diserto testimonio hanc coniecturam stabilire possumus: dicit enim I, 16 (13, 9 H.) 'auctoritas tam Varronis quam Macri teste Censorino,' quem etiam in subsequenti paragrapho ut 'doctissimum artis grammaticae' laudat. Varronis autem in accentuum quoque doctrina certa vestigia exstare apud Priscianum loco illo de vocis altitudine, longitudine, crassitudine (II^{c}) probatur[3]), de quo recte iudicant Weilius et Benloewius (*théor. gén.* p. 3 ann.). Vix igitur dubitandum est, quin etiam haec Censorinus in libro 'de accentibus' exhibuerit. Hunc librum praeter Priscianum etiam Cassiodorius commemorat, de musica p. 576: 'Censorinus quoque de accentibus voci nostrae adnecessariis subtiliter disputavit, pertinere dicens ad musicam disciplinam, quem vobis inter ceteros transscriptum reliqui.' Iam vero cum in Sergii qui dicitur libro, de quo supra disputavi, et locus ille de voce satis memorabilis servatus sit (II^{a}) et vel maxime ratio habeatur disciplinae et musicae et rhythmicae (in qua

---

1) Cur et hunc et Scaurum et Palaemonem prae Censorino, Donato, Varrone Prisciani fontibus neglexerit Corssenus, non magis perspicio quam cur idem (II^{2} p. 809), ubi de discretione per accentum agit, post Nigidium talia Censorinum exposuisse dixerit, cum Palaemonem aliosque, qui inter illos intercesserunt, non aliter iudicasse certo sciamus; denique quonam iure (II^{2} p. 876) Prisciani de interrogativis, infinitis, relativis doctrinam ad Censorinum Varronemque referat, frustra quaeras; in his enim Apollonii Herodianique auctoritatem valuisse manifestum est.

2) Ipsum enim Varronem in manibus non fuisse Prisciano et Wilmannsius censuit et Christius l. s. s. p. 183, cum Corssenus eum 'studium navasse' Varroni saepius non sine pondere proferat.

3) Iniuria igitur Christius l. s. s. 'ne litterulam quidem' Priscianum ex Varronis de accentibus doctrina transtulisse affirmat.

parte abrupte 'explicit'), non vereor ne iusto audaciorem facere coniecturam videar, si haec quoque e Varrone excerpta ex eodem Censorini libro deprompta esse contendam. Nam etiam sat ampla exemplorum Vergilianorum copia particulae de graecis nominibus inserta ad eam rationem quadrat, quam e Censorini fragmentis a Prisciano servatis comperimus; denique cum totum tractandi genus simile sit ei, quod ex Censorini 'de die natali' libro novimus, singulare aliquod restat indicium in ea locutione, qua gravem acutamque prosodiam 'graviorem acutioremque' vocari et in Censorini de die natali libro et in his de accentu excerptis usu venit[1]). Haec igitur postea a compilatore aliquo neglegentissimo cum volgaribus illis de accentu regulis coagmentata ad nos pervenere Sergii nomine inscripto, quod nullam auctoritatem habere Keilius probe perspexit.

Sed iam pergam in recensendis ceteris grammaticis. Acroni igitur et Porphyrioni quae in scholiis Horatianis tribuuntur huc spectantia, nullius sunt momenti nec ad illos pertinent grammaticos. Sed Acronis quoddam fragmentum ab Iulio Romano servatum apud Charisium (LXXV[a]) non sine aliquo fructu adhibebimus. In commentario enim ad Terentii Eunuchum 'quaeri' dicit, quo accentu 'interea loci' pronuntietur, ut et tanquam compositum et tanquam duae partes orationis percipi appareat. Sed iam Donatus ad eandem comoediam (LXXV[b]) 'intereáloci' dici simpliciter praescribit,

---

[1]) Cf. d. die nat. 16, 24 Hultsch.: 'sed vox alias gravior mittitur, alias acutior: discrimen vero quo alter φθόγγος acutior est, alter gravior appellatur διάςτημα' et XIX: 'ex gravi in acutiorem escendere'; item 'quod gravioris quam acutioris similior est', quae verba a Varronis sententiis illic prolatis abiudicanda esse, vindicanda ei, qui in hanc formam redegit, Censorino igitur, in capite quinto demonstrabo. Ac ne quis in eo offendat quod ita Priscianum mediam prosodiam, quam nusquam commemorat, e Censorini libro cognitam habuisse statuimus, illud urgendum est, eum quoad fieri potuerit Apollonium et Herodianum sequi; qui cum non agnoscerent illam doctrinam, eo libentius ipse omittere potuit, quod eam omnes fere grammatici reiecerant, quin etiam ipse Censorinus addiderat 'se magistros erroris non arguere, qui tres solas demonstrarent prosodias.'

deinde autem cum magis magisque attenuata esset tractatio, tam fixum erat hoc praeceptum, ut alterum vel inter vitia dicendi enumeraretur. Talia saepius accidisse videbimus.

Secuntur Iulius Romanus et Cominianus, quos inter Charisii Diomedisque praecipuos fontes fuisse in aperto est. Sed sat incommode accidit, quod Charisii 'de lectione' liber, quo de accentu et posituris, de discretione, de pronuntiatione, de modulatione aliisque exposuit, totus deperiit (cf. Keil. vol. I praef. p. XII); absque quo esset, multo certius fieri posset de auctoribus iudicium. Ab eodem vero quasi capite, a quo Charisium ac Diomedem, etiam Dositheum, Donatum, Victorinum, Consentium, Phocam suam doctrinam ducere manifestus eorum inter se consensus prodit[1]). Qua in re Iulii Romani auctoritatem minus valuisse quam Palaemonis et Cominiani inde veri simile est, quod ille doctiorem secutus rationem a posterioris aetatis studiis angustioribus scholarumque usui accommodatis alienus erat. Sed vel inter Palaemonem et Cominianum habeo cur primarias partes tribuam Palaemoni. Etenim cum Varronem de media prosodia copiosissime egisse et ex fragmento illo quod Censorino vindicavi, et ex aliis indiciis quae alio loco considerabimus, clare enitescat, satis mirum videri potest apud istos grammaticos nullum huius doctrinae vestigium remansisse. Iam vero Palaemonem scimus acerrimum fuisse Varronis adversarium et obtrectatorem; itaque non est cur illud miremur, si hunc potissimum sumimus eius de accentu doctrinae fundamenta iecisse, quam posteriores fere omnes exhibent. Quam late autem patuerit eius auctoritas, satis illud docet, quod vel apud Pompeium (XCI[r]) 'doctus Palaemon' pro exemplo affertur.

---

[1]) Eodem pertinet melioris notae fragmentum e cod. Bob. nunc Vindob. in Endlicheri anecd. p. 142, itemque dialogus de accentibus, quem ex cod. Leid. edidit L. Muellerus in Mus. Rhen. t. XVIII (1863) p. 169—178. Horum vero omnium consensum talem esse, ut alium exscripsisse alium statui non possit, rectissime cum alii monuerunt tum Keilius in praefationibus bonae frugis plenissimis. Mire autem L. Muellerus l. s. s. p. 168 ex Caesio Basso coniecit hos hausisse grammaticos. Nam ille doctrinae metricae gravissimus auctor habendus est, de studiis eius grammaticis nihil memoriae proditur.

Iam inter Donati commentatores primum locum obtinet Servius vel Sergius, quanquam haec nomina diversissimis commentis inscripta sunt, vix ut certum repraesentent grammaticum. His etiam de accentu non pauca debemus, quae eo diligentius respicienda sunt, quod pronuntiationem 'magis aurium iudicio quam artis ratione colligi' (442, 34 K.) melius quam alii Servius perspexit. Non multum valet Cledonius[1]), omnium molestissimus est Pompeius, qui utinam 'bonam brevitatem', quam in accentuum latinorum ratione tantopere praedicat (LXV), ipse aliquo modo amplexus esset! Quanquam vel ex huius hominis inani loquacitate nonnunquam aliquid elicere possumus.

E posterioribus grammaticis unus eminet Priscianus, de cuius primariis fontibus iam vidimus; praeterea Donato usus est et Grillii 'de accentibus ad Virgilium' librum commemorat, de quo tamen plura eum desumpsisse vix crediderim; nam ex eis quae attulit Priscianus, ψιλήν ab illo 'levem', δασεῖαν 'flatilem' vocari, novis videtur et inauditis artium vocabulis proprietatis speciem gloriolamque appetiisse, cuius rei nullum ipsius Prisciani praecepta exemplum edunt. Sed ante omnes hic grammaticus cum Herodiani tum Apollonii Dyscoli doctrinam transtulit in linguam latinam (cf. Lentz. praef. Herod. p. CCXXV sq.), in qua re non mireris vel aliena invexisse eum, qui Graecorum auctoritatem in omnibus paene sequi soleret seque eos imitari 'debere' loco quodam libere profiteretur (XIIII, 47). Quod vero ad librum illum 'de accentibus' attinet, qui sub Prisciani nomine traditus est, eum Prisciani manum non exhibere recte Keilius dixit longa disputatione non egere[2]). Neque tamen cum

---

[1]) In Cledonio edendo facere non possum quin improbem Keilii consilium, qui operae pretium non esse censuit tantam impendere curam huic grammatico, ut in iustum ordinem revocaret contextum perturbatissimum; nam si omnino edendus erat Cledonius (neque debuit omitti), eius qui ederet erat quamvis molesta opera viam adituris patefacere.

[2]) Quanquam et Corssenus semper sub Prisciani nomine citat et Weilius Benloewiusque (*théor. gén.* p. 19 ann.) eum vel Martiani Capellae auctoritati praeferendum esse contendunt.

Keilio prorsus negaverim ullam hunc libellum cum Prisciano habere communionem. Ipse enim Priscianus (CXXXVII[a]) singularem 'de accentibus' librum se conscripsisse dicit. Atqui non modo ineunte Pseudo-Prisciani libro eadem Varronianae doctrinae vestigia apparent, quae ex Censorino hausta esse vidimus, verum etiam totus libellus Herodianeam affectat speciem secundum finales syllabas omnium vocabulorum accentum statuens. Haec autem ex uberiore opere excerpta et ad posterioris aetatis usum neglegenter composita esse ipsa librorum manu scriptorum condicio prodit: nam vel in hac brevitate singularum formarum enumerationem librariis taedium movisse apparet; praeterea, ut unum afferam exemplum, quod modo respicitur num '*i*' vocalis praecedat syllabam finalem, modo non respicitur, id discrimen excerptori potius quam auctori attribuas[1]).

Sed iam finem imponam huic commentationi; nam qui restant grammatici non nisi tritissima quaeque et abiectissima proferunt, ut vel maxime in interiectionibus certos non esse accentus, 'pone' autem adverbium in ultima accentum habere iterum iterumque inculcent.

CAPUT II.

De accentus latini vi ac natura.

Per accentum unumquodque verbum et simplex et compositum regi et tanquam in unum corpus coalescere ex rerum natura apparet: sed quanam id ratione efficiatur, non eodem omnes modo definiunt. Quare primum praecipuas virorum doctorum adumbrabimus sententias, dein veterum testimonia consideranda erunt: nam in hac quidem re eorum, qui audiendo noverunt linguam, placita plus habere auctoritatis quam nostratium grammaticorum ratiocinationes omnes concedent.

---

[1]) Ceterum hoc adicere liceat quod, ut Priscianus constanter 'differentiae causa' voces hoc illove accentu insigniri dicit, cum ceteri fere 'discretionis' vel 'distinctionis' vocabulis utantur, idem in hoc libello usu venit; neque tamen nimium huic rei tribuam, quia uno saltem commentariorum Vergilianorum loco (XCV[d]) eadem ratione 'differentiae causa' adhibetur.

Itaque ut olim Ritterus in grammaticae latinae elementis, ita Weilius Benloewiusque veterum in accinendis verbis rationem multum distare iudicarunt a nostra consuetudine: neque enim maiore vocis intentione eos extulisse syllabas, sed tono altiore (*une note musicale plus élevée*[1]). Oblocutus est huic sententiae Langenus (in censura Fleckeiseni annalibus inserta t. LXXIX (1859) p. 46 sq.) ex Quintiliani maxime locis demonstrans non sola modulatione effici accentum. Multo confidentius pridem Reinhardtus (de vocis intentione in l. l. Berol. 1837 p. 6) 'dis iratis' factum esse dicit, ut omnia fere quaecunque nomina ad accentum spectarent aliquo modo incertae significationis essent, utrum fortiorem vocis pronuntiationem, an musicorum quos vocant altiores et minus altos sonos denotarent: quocirca ipse prae intentionis appellatione omnia nomina removenda esse censuit. Iam vero cum Corssenus in universum Weilii Benloewiique rationem probasset, iterum exstitit Langenus (Philol. t. XXXI (1872) p. 99 sq.), qui quanquam concedendum esse putaret multo magis quam hodie cum musica communionem habuisse accentum cum latinum tum graecum, tamen in lingua latina aliquanto prius quam illi statuerent conversionem quandam accentus accidisse censuit, ita ut intentior nostraeque similior rationi fieret; idque ex linguae affectionibus potissimum concludit, sed addit etiam nonnulla veterum testimonia. Miror autem hac ratione Corssenum a Langeno impugnari; nam ipse Corssenus eandem proposuit sententiam: ubi enim antiquiorem accentum ex linguae affectionibus elicere vult, haec habet (II[2] p. 895): 'In der ganzen Welt der leibhaftigen und sinnenfälligen Dinge überwiegt das stärkere Wesen über das schwächere . . . . . die hohen scharfen Töne der Musik bleiben weithin hörbar,

---

[1]) Hanc sententiam constanter in eorum libro repetitam invenies nisi quod semel adiecerunt (p. 4): 'il est vrai qu'il y a un certain rapport entre l'acuité et la force des sons; un son aigu semble plus fort, qu'un son grave: parce qu'il est plus distinct, et une prononciation plus forte semble entraîner naturellement un son plus aigu' etc. Sed cur id 'videatur', non anquirunt diligentius: 'il n'est pas besoin de recourir à la physique pour le démontrer, l'oreille les distingue assez' (p. 6).

wo die matten und tiefen Töne verklingen[1]). Da nun auch der sprachliche Laut ein leibhaftiges, sinnenfälliges Wesen ist, das aus den Lungen und Sprachwerkzeugen des redenden Menschen erzeugt, auf den Schallwellen der bewegten Luft dahingetragen an das Trommelfell des Hörers schlägt und es erschüttert, so muss nach dem allgemeinen Naturgesetz auch der hohe und starke sprachliche Laut haltbarer und dauerhafter sein als der tiefe und matte'. Haec Corssenus; sane idem ubi eorum sententiam refutare studet, qui accentus cum ictu metrico similitudinem defenderunt, haec dicit (II^2 p. 975): 'Hochton und Vershebung haben im Wesen gar nichts gemein; jener war ein höherer Ton der Tonleiter, wie die unzweifelhaften Zeugnisse der Grammatiker und die Natur der Sache gezeigt, diese ein Nachdruck der Stimme, der starke Taktthheil oder Taktschlag des Versfusses; jener der Sprache angeboren erklang im Munde jedes Römers, diese ein Erzeugniss der Dichtung war der Rede des Volkes fremd'. Tam aperte manifestoque vir tanto ingenii acumine praeditus a se ipse dissentire non potuit, nisi parum considerate et admodum vehementer has quaestiones tractasset[2]). Atque hoc affirmare licet, nunquam ad hanc opinionem de antiqui accentus natura perventuros fuisse viros doctos, nisi ita facillime quaestiones metricas, quae ad eum pertinent, expediri posse putassent[3]): quam quidem solutionem ut facillimam ita falsissimam esse equidem cum aliis persuasum habeo.

---

[1]) Mira haec est oppositio; nam in hac re non nisi vis spectatur et altiores soni, si leniter proferuntur, minus distincte audiuntur, quam graviores cum vi et intentione emissi.

[2]) Idem vero in Weilium Benloewiumque cadit, qui item ex linguae affectionibus antiquiorem accentum construunt, posteriore tempore, item ex affectionibus, valentiorem eundem intentioremque evenisse efficiunt, in metris autem nullam omnino rationem inter accentum ictumque intercedere contendunt.

[3]) Weil. et Benl. p. 4: 'nous insistons sur ce point sans lequel on ne peut expliquer le système de l'accentuation latine ni bien comprendre les principes de la versification ancienne'; cf. p. 70: 'il y avait donc dans les vers anciens . . . . . la modulation de l'accent tonique, que nous ne pouvons plus nous flatter de reproduire exactement.' Itaque

E grammaticis latinis unum attulit Langenus (l. s. s. p. 102) Diomedis testimonium (X): 'accentus est acuta vel gravis vel inflexa elatio orationis vocisve intentio vel inclinatio acuto aut inflexo sono regens verba'. Huic addidit Quintiliani verba XI, 3, 42, quae tamen latius patent (cf. XXIII). Sed idem probat cum illud, quod syllabam quae accentum habeat saepius 'plus sonare' grammatici dicunt, tum hic Servii locus (LV[a]; cf. LV[b]) quo nihil afferri potest significantius: 'accentus in ea syllaba est, quae plus sonat. quam rem deprehendimus, si fingimus nos ad aliquem longe positum clamare; invenimus enim naturali ratione illam syllabam plus sonare, quae retinet accentum atque usque eodem nisum vocis ascendere[1])'. Ex hoc igitur loco apparet, quod vix egere testimoniis putaveris, ut nos in communi sermone accentus minus efferimus, in animi affectibus autem vel in elatiore oratione et singulas voces et syllabas accentu praeditas magis intendimus, ita veteres quoque usos esse intentione et accentibus[2]).

---

ex illorum sententia non possumus intellegere versuum artem rationemque, nisi eum accentum fingimus, quem assequi non possumus; quae qualis sit intellegentia non liquet.

[1]) Cf. E. Bruecke, die physiologischen Grundlagen der neuhochdeutschen Verskunst p. 2: 'Dass der Accent auf diese Weise entstehe, davon überzeugt man sich leicht, wenn man ihn verschärft, wenn man möglichst stark zu accentuiren sucht. Man fühlt dann deutlich das plötzliche Zucken der Ausathmungsmuskeln. Beim gewöhnlichen Sprechen wird man sich dieser Contraktionen nicht mehr bewusst, während das Ohr durch sein feines Unterscheidungsvermögen für die Lautstärke den Accent noch deutlich wahrnimmt'. — Aristot. προβλ. ια' 47 (904[b] 7): διὰ τί ποτε τῶν ὀξυτέρων φωνῶν πορρώτερον ἀκούουσιν; ἢ διότι τὸ ὀξὺ ἐν φωνῇ ταχύ ἐστι, θᾶττον δὲ κινεῖται τὰ βίᾳ μᾶλλον φερόμενα, τὰ δὲ σφοδρότερον φερόμενα ἐπὶ πλέον φέρεται; cf. προβλ. ιθ' 35, 820[b] 1.

[2]) Idem significat quod Cominianus dicit (XCVIII[b]): 'sonus in pronuntiatione invenitur'; nam 'pronuntiatio' semper indicat altiorem orationis tenorem (cf. 'prononcer'), qualis cum in sollemni oratione tum in carminibus recitandis adhibetur. Cf. Aristox. harm. p. 12, 26 M.: τὴν μὲν οὖν συνεχῆ (sc. κίνησιν) λογικὴν εἶναί φαμεν· διαλεγομένων γὰρ ἡμῶν οὕτως ἡ φωνὴ κινεῖται κατὰ τόπον, ὥστε μηδαμοῦ ἵστασθαι. κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν [ἣν· ὀνομάζομεν διαστηματικὴν] ἐναντίως πέφυκε γίγνεσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἵστασθαί τε δοκεῖ καὶ πάντες τὸν τοῦτο φαινόμενον ποιεῖν οὐκέτι λέγειν φασὶν ἀλλ' ᾄδειν. διόπερ ἐν τῷ διαλέγεσθαι φεύγομεν

Falso autem viri docti et προσῳδίας nomine et 'voculationis' appellatione a Nigidio adhibita musicam naturam indicari contendunt (cf. Corssen. II² p. 796; Langen. l. s. s. p. 95): nam illi ne quid tribuamus, eo prohibemur, quod veteres vel spiritus asperum lenemque inter προσῳδίας rettulerunt; Nigidium vero ipsum item accentus intentionem statuisse plane demonstrat locus a Gellio servatus X, 4, 4: „'Vos' cum dicimus motu quodam oris conveniente cum ipsius verbi demonstratione utimur et labeas sensim primores emovemus ac spiritum atque animam porro versum et ad eos quibuscum sermocinamur intendimus. at contra cum dicimus 'nos' neque profuso intentoque flatu vocis neque proiectis labris pronuntiamus, sed et spiritum et labeas quasi intra nosmet ipsos coercemus. hoc idem fit in eo quod dicimus 'tu' 'ego', et 'tibi' et 'mihi' . . . . eadem ratio est in graecis quoque vocibus quam esse in nostris animadvertimus." Huc pertinent etiam toni tenorisque appellationes — nam recte Cledonius dicit (XLIV^b) ab intentione vocatos esse 'tenores' —, praecipue autem graeca ἐπιτεταμένης et ἀνειμένης nomina[1]).

τὸ ἱστάναι τὴν φωνήν, ἂν μὴ διὰ πάθος ποτὲ εἰς τοιαύτην κίνησιν ἀναγκασθῶμεν ἐλθεῖν. Aristid. Quint. p. 7 Meib. (= Mart. Cap. VIIII p. 353, 5 Eyss.); Nicomach. Geras. enchir. harm. I p. 3: τὸ συνεχὲς καθ' ὃ ὁμιλοῦμέν τε ἀλλήλοις καὶ ἀναγινώσκομεν οὐδεμίαν ἔχοντες ἀνάγκην ἐμφανεῖς τὰς τῶν φθόγγων τάσεις καὶ διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων ποιεῖσθαι. Complures exscripsi locos quia cum Corssenus, Weilius, Benloewius, alii, tum nuper Hadleius (cf. Curt. Stud. t. V, 2 p. 428) miram quandam vel in communi sermone apud veteres vocis cantilenam statuunt.

[1]) Haec omnia si animo comprehendo, non intellego quomodo et alii et Hadleius l. s. s. p. 411 sq. nullum testimonium, nullam appellationem in veterum de accentu doctrinam intentionis inferre notionem affirmare potuerint; nam etiam Dionysius Halic. de comp. XI dicit: οὔτε ἐπιτείνεται πέρα τῶν τριῶν τόνων καὶ ἡμιτονίου ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὔτε ἀνίεται τοῦ χωρίου τούτου ἐπὶ τὸ βαρύ. Quin etiam erant qui prorsus idem esse sibi persuaderent intentionem altitudinemque, quos recte refutat Aristoxenus harm. 14 sq.; 24, 13 M. Cf. Mart. Cap. VIIII p. 353, 20 Eyss.; Aristot. physiogn. 807^a, 13, quem tamen aliis locis paulo aliter rem definire non ignoro, quod hic non attinet penitus pervestigare. Denique vel in cantibus apparuisse vim accentus luculentissime docent verba scholiastae in Dionysium Thracem p. 830 Bk.: καὶ οἱ μουσικοὶ ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τῶν ἐχουσῶν τὰς ὀξείας ἐπὶ τὸ

Antiqui enim tantum aberat ut sibi contrarias esse acutam intentamque vocem arbitrarentur, ut potius effici intentione acutum sonum, gravem remissione ut in fidibus, ita in humana voce existimarent[1]).

Sed quoniam haec physicas quae dicuntur rationes attingunt, operae pretium esse iudicavi hoc loco subiungere, quae de eis I. Henleius, vir summae in his rebus auctoritatis mihique coniunctissimus, per litteras ad me perscripsit, quibuscum conferas quae Brueckius l. s. s. p. 2 in eandem fere sententiam disputata profert: 'Höhe und Stärke sind in der That nicht solidarisch, sondern von verschiedenen Bedingungen abhängig und daher von einander unabhängig, wie ja auch die Erfahrung lehrt, dass man hohe Töne leise und tiefe Töne laut angeben kann. Die Höhe wird bestimmt durch die Spannung der Stimmbänder, und zwar ist jeder Ton um so höher, je grösser die Spannung; in letzter Instanz entspricht die Höhe des Tons der Schwingungszahl. Die Stärke des Tons dagegen ist abhängig von der Excursion oder Breite der Schwingungen, davon ob die Hin- und Herbewegung einen grösseren oder kleineren Raum durchläuft, wobei ja die Zahl der Schwingungen die gleiche bleiben kann. Bei einer Saite z. B. bestimmen Dicke und Spannung die Schwingungszahl oder die Tonhöhe; die Tonstärke hängt davon ab, ob die Saite stark oder schwach gestrichen oder gerissen wird, ob sie mehr oder weniger weit hin- und herschwingt. Die Stärke des Anspruchs richtet sich bei der menschlichen Stimme nach der Gewalt des Luftstroms, der an den Stimm-

---

πλεῖστον ἐμβραδύνουσι τοῖς κρούσμασιν. Non numquam vero a musicis antiquis (sicut vel a nostris) neglectum esse accentum etiam Dionysius Halic. probat de comp. verb. XI, ubi notat Euripidis versus, quibus id sibi indulserat musicus.

1) Quapropter si dicunt Weilius Benloewiusque: 'l'intensité caractérise l'accent moderne, l'acuité l'accent antique' (p. 4), veteres ipsos si sequimur, adeo non 'oppositionem urgentes nimium dicunt' (Corssen. II² p. 798 ann.), ut potius contrarium dicentes ei quod voluerunt, verum dicerent: eundem fere esse accentum nostrum et antiquum; nam apud nos quoque ubi elatiore utimur dicendi genere, intentioni adiunctam esse altitudinem — ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

bändern vorbei zwischen denselben hindurch getrieben wird und sie in Bewegung versetzt. Den Luftstrom reguliren wir mit den Brust- und Bauchmuskeln, indem wir den Brustkasten langsam oder schnell, anhaltend oder stossweise zusammenfallen lassen oder zusammenpressen; je gewaltsamer die Luft ausgetrieben wird, um so stärker oder lauter bei gleicher Spannung der Stimmbänder ist der Ton. Nun lässt sich bei einem nicht methodisch geschulten Menschen allerdings Höhe und Stärke des Tons nicht so streng auseinander halten; denn die Luft selbst, die gegen die Stimmbänder drängt, trägt zur Vermehrung ihrer Spannung bei, und darum ist bei dilettantischen Sängern das crescendo meist mit einer Erhöhung des Tons verbunden, und das Scalasingen hat den Zweck den Sänger darin zu üben, dass er so viel an Spannung der Stimmbänder nachlasse, als die Verstärkung des Luftstroms hinzufügt, was man in der Kunstsprache Portament nennt. — So bin ich überzeugt, dass die Alten so gut, wie die modernen Menschen die unwillkührliche Betonung der werthvolleren Wörter und Sylben ebensowohl durch vermehrte Spannung der Stimmbänder, als durch Verstärkung der Ausathmung ausgedrückt haben werden'.

Itaque etiam ab hac parte refellitur quod statuerunt temporis progressu accentus vim non deminutam sed auctam esse[1]). At unum afferunt quo hanc sententiam comprobent: aucta accentus vi et intentione leviores syllabas, maxime autem verborum terminationes posteriore aetate immutatas, obrutas, abscisas esse. Atque in hac re et Weilium Benloewiumque et Corssenum sibi non constare supra iam indicavi. Quid enim? num eae quae postera aetate accidunt affectiones diversae sunt ab eis, quas ab initio linguas perpeti videmus? Mihi autem in his rebus etsi aliquid accentus vim intentionemque valere concedendum est, tamen et simplicissima et certissima longe alia ratio esse videtur: nimirum

---

[1]) Id primus quod sciam Ritterus contendit (l. s. s. p. 30), dein copiosius Weilius Benloewiusque persecuti sunt (p. 253 sqq.) adprobantibus et Corsseno et Langeno (Philol. t. XXXI p. 101); quin immo Langenus dicit in hac re iam omnes consentire.

non ex aucta accentus vi, sed inde affectiones illae linguae latinae repetendae sunt, quod magna pars syllabarum accentu destitutarum iam nihil conferre ad significationem videretur, cum propriam quam olim habuerant vim ac notionem dudum abiecissent. Nam quamvis pertinaciter usus et consuetudo ea quae antiquitus in lingua tradita sunt retineat, tamen quae a communi sensu abalienata sunt, sensim sensimque intercidunt, nisi politiore eruditione et litteris maxime studiisque efflorescentibus conserventur. Id quomodo intellegi velim, exemplo confirmare liceat ex vernacula lingua repetito, quam praecipue tali accentus vi devastatam esse existimant. 'lich' enim suffixum, quo adiectiva qualitatis insigniuntur, proprie faciem vel corpus denotare nemo ignorat; hanc notionem vel medii aevi optimo tempore valuisse in adiectivis certis exemplis demonstrari potest[1]). Itaque donec haec valuit notio, et quantitate et accentu insignis erat syllaba; sed paulatim cum non nisi formandis adiectivis inservire videretur, et quantitate imminuta et accentu destituta est; quin etiam in vocibus 'sol(i)che', 'wel(i)che', ubi ne minima quidem propriae significationis vis remanere videretur, vel penitus periit 'i' vocalis: at vero in his voculis levissimis maiorem fuisse vim accentus, ut inde maior repetenda esset formarum corruptio[2]) —, quis est qui contendat? Itaque ex imminuta significationis vi, non ex aucta accentus intentione haec explicanda sunt[3]); quin immo defendi potest,

---

[1]) Velut Waltharius dicit lyricorum princeps: 'diu stat, dâ got menneschlîchen trat,' itemque Conradus in 'aurea officina': 'sô daz der schepfaer sîn geschaft menschlîche an die werlt gebar', ubi 'menschlîche' significat 'humana facie praeditum.'

[2]) Langen. Philol. l. s. s. p. 101 ann.: 'Eben weil die betonte Silbe in der Aussprache so stark hervortritt, werden die anderen unbetonten Silben desto matter und in den Hintergrund gedrängt und sind so der Verstümmelung desto mehr ausgesetzt'. Permire dixit Brixius, ubi de his rebus agit (Plaut. Trin.[2] 'Einl.' p. 12 sqq.): 'wenn der Druck des Hochtons wegfällt, d. h. wenn das Wort langsam und mit Nachdruck ausgesprochen wird' (p. 14).

[3]) Simili autem ratione, quod postero tempore in versibus maxime politicis unus accentus moderatur rei metricae, non auctam illius intentionem demonstrat, sed conturbatam quantitatis rationem aequabilitatemque!

quo minus et notione et accentu — haec enim artissime cohaerent — voces valeant, eo magis eas in sermone variis immutationibus affici.

Huius autem rei initium vel in eo cernere possumus, quod ultimae syllabae, quae quidem facillime gravitatem significationis exuunt (ut vel 'finalium' nomine appellentur), apud Latinos accentum iam non recipiunt, cum in lingua et sanscrita et graeca, utpote quae aetate aliquanto priore et integriore ad stabilem quendam excultumque gradum pervenerint[1]), haud raro acutae sint. Quod nescio an solum sufficiat ad eorum opinionem evertendam, qui non nisi rhythmicum quoddam quasi principium accentui latino vindicant[2]), logicum prorsus respuunt. Scilicet rhythmica unaquaeque voculatio est, quippe cum ex elevatione et remissione consistat; vario autem modo et quantitas syllabarum et longitudo vocabulorum moderari potest accentus rationi: sed qui hanc virtutem, quam multum valere cum in aliis linguis tum in graeca latinaque nemo negare potest[3]), quasi principium ponunt — umbram, non rem consecuti sunt.

---

[1]) Langenus l. s. s. cum integriorem linguae graecae statum explicari posse negaret, nisi accentum in lingua latina valentiorem, in graeca prorsus musicum fuisse statueremus, id neglexit, quod saepe in comparandis inter se linguis non satis respicitur, quantum discriminis faciat temporum ratio.

[2]) In lingua graeca haud pauca vestigia exstare, quae logicam rationem ostendant, qua solet subtilitate et elegantia G. Curtius adumbrat in Fleckeiseni Annal. t. LXXI (1855) p. 348.

[3]) Attamen numquam 'animam vocis' veteres accentum dixissent, nisi etiam aliud in eo valuisset; quod quale sit etsi difficile est dictu vel maxime in lingua dudum emortua — nam nihil magis ad intimum tanquam sensum spiritumque linguae pertinet —, tamen consultius esse videtur continere iudicium, quam 'facere intellegendo, ut nil intellegamus.'

CAPUT III.

Accentus quid valeat in metrorum ratione.

Eis quae adhuc disputavi satis demonstrasse mihi videor illam stare non posse sententiam, quam post Ritterum cum alii tum Weilius Benloewiusque itemque Corssenus amplexi sunt, 'mensuram rhythmicam longe diversam esse ab ea, quam praescribit accentus sive harmonia' (Ritter. p. 66[1]). Sed illa opinio praeter cetera diserto Quintiliani testimonio confutatur: 'evenire, ut metri quoque condicio mutet accentum.' Sed de hoc loco postea accuratius videbimus; iam enim ad prorsus diversam[2]) de hac re Luciani Muelleri sententiam transeundum est, qui tam nova profert et inaudita, ut ipsius verba adhibeam necesse sit (de re metr. p. 205 sq.): 'sicuti optimo tempore apud poetas Graecos et Romanos nulla fuit potestas accentus grammatici ad producendas syllabas breves, ita minime ratio habita eiusdem in pangendis versibus. quare ne tum quidem, cum vividum sensum nativae latini sermonis proprietatis elanguisse supra declaravi et cum simul haud dubie sono vulgari pleraque quantitatum sunt immutata, grammatico accentui et pedestri pronuntiationi accommodavere poetae carmina, sed imitationem veterum auctorum et aequalium sibi grammaticorum tenentes praecepta non alia quam poetae vel optimi ratione composuere proprios numeros. quod cum ita sit, nihil equidem obstat, quin versus aut totus aut maxima ex parte sit rythmicus neque quisquam vituperavit sive hunc Vergilii: 'praecipitat suadentque cadentia sidera somnos' seu Lucretii et Horatii tales: 'quorum si quis vix vitarat funera leti', 'dignum mente domoque legentis honesta Neronis'. et quamquam certis caesurae modulis

[1]) Ritterus quidem, cum ita appellat accentum, sibi constat saltem in falsa opinione, cum alii musicum quem volunt accentum interdum 'rhythmicum' dicentes omnia confundant.

[2]) Quanquam Corssenus II[2] p. 952 Muelleri auctoritatem ita commemorat, ut eius rationem ab ea, quam ipse proposuit, prorsus alienam esse non appareat.

prohibitum fuit, ne facile evenirent similes illorum hexametri, tamen in versibus incisione orbis numquam fuit cautum, ut pedestris pronuntiatio cum poetica ne concineret. verum enim vero, cum primum unicumque sit munus poeticum, ut nos quotidianae vitae miseriis et curis vulgaribus exemptos in puriorem ut ita dicam nec terrenae quidquam faecis habentem aethera collocet, poetae veteres studiosissimos formae carminum et metricae artis cum haberent populares, studiosissimi ipsi rerum talium, vix aliud potuerunt habere maiore cura quam ut rythmicum vocabulorum, quibus constarent versus, accentum redderent quam diversissimum a grammatico.' Haec Muellerus, rectissime quod ad quantitatis rationem attinet, quod ad accentum satis mire; nam ut mittam eum naturalem verborum tenorem constantissime 'grammaticum' appellare — id quod a brevitatis studio quodam modo excusari potest —, quod profert iudicium cum per se absonum est, tum aperte repugnat ipsorum veterum sententiae. Ac primum quidem quid cum 'terrena faece' commune habeat 'anima vocis'[1]), praeter Muellerum haud facile quis perspiciet; tum vero — ut hoc loco non nisi ea afferam, quae maxime in promptu sunt — si vera esset haec opinio, qua ratione Cicero dicere potuit (de or. III, 177) non esse alia sermonis, alia contentionis verba, neque ex alio genere ad usum quotidianum, alio ad scaenam pompamque sumi? vel Ennium laudare (or. XI, 36), quod non discederet a communi more verborum? et talia permulta.

Iam etsi recte monet Muellerus (p. 176) cum cura videndum esse, ne eius magis sermonis quo patrio utimur quam graeci latinive proprietate imbuti ad rem quaerendam accedamus[2]), tamen accentus adeo cum intima verborum natura

[1]) Ritschelius Opusc. t. II praef. p. XI: 'Der Accent, dieser mächtige und idealste Factor der plautinischen Verskunst, wo er ist wie 'der Geist, der über den Wassern schwebt.'

[2]) Weil. et Benl. p. 78: 'des savants anglais ou allemands devaient être tout disposés à retrouver dans des vers latins d'une cadence effacée et peu sensible celle à laquelle leur oreille était habituée.' Tale quid quo iure dicant de eis viris, qui penitus in linguae latinae indolem proprietatemque penetraverint eamque prae ceteris et cognoverint et aliis patefecerint, vix mente concipies.

cohaeret, ut non possis in animum inducere consulto eum ab antiquis neglectum esse. Qui vero non nisi secundariam partem ei tribuunt in linguis et graeca et latina, eis omnia veterum de eo testimonia refragantur: nam cum 'animam vocis' eum esse praedicarent, permirum esset in versibus Pythagoream quandam accidere metempsychosin[1]).

Sed omnino si hac ratione poetica pronuntiatio a communis linguae tenore abhorreret, summopere mirandum esset, quod nullum apud veteres de tali dissensione testimonium invenitur[2]); attamen nonnullae apud eos disceptantur quaestiones, in quibus talem siquidem revera exsisteret discordiam prorsus non poterant omittere. Velut sollemnis est apud omnes rhetoricos illa quaestio, quomodo differat poeticus rhythmus ab orationis numerosa compositione, itemqué non solum de singulis pedibus totisque versibus in orationibus obviis locuntur, verum etiam de poetarum versibus orationis solutae simillimis, in quibus numerus et versus intellegi vix posset[3]). Grammatici vero cum diligentissime barbarismis opponant metaplasmos, ut illos hominum indoctorum imperitiae tribuant, hos poetis qui consulto exquisitiorem rationem praeferant, nusquam de accentuum metaplasmis verba faciunt. Immo Consentius, qui accuratissime de his rebus agit bonisque copiis usus est, per accentus metaplasmum fieri negat (XCIX[e]); Augustinus autem ad evitandum barbarismum in

---

[1]) Tum recte huc transferri posset, quod in aliam rem eleganter dixit G. Curtius (in Kuhn. Diar. t. IX p. 328): 'so würde der Accent zu einem wahren Zugvogel, der überall dahin flöge, wo man ihn brauchen kann.'

[2]) E contrario Weilius Benloewiusque (p. 77) obiciunt, nihil veteres ipsos tradere de ictus cum accentu communione; quod quo iure dixerint, mox apparebit.

[3]) Cic. or. 66 sqq.; 168 sqq.; 198 sqq.; de or. III, 173 sqq.; Quintil. IX, 4, 52 sqq.; Terent. Maur. v. 1090 sq.; al. — Cic. or. 183 sqq.; Mart. Cap. V p. 170, 22 Eyss.; Diom. a. gr. II p. 468—471 K.; Prob. cath. p. 40—43 K.; al. Talia etiam Corssenus affert II[2] p. 977, neque tamen animadvertit ita stare non posse quae dicit p. 975: id quod constitueret rhythmum a poetis demum in linguam illatum esse. Nihil poeta infert in linguam, sed quae praebet elementa disciplina et humanitate excolit, perpolit, adauget.

verborum quantitate et accentu poetarum lectionem maxime necessariam esse contendit (XCIX[i]): ac siquis Augustino non multum auctoritatis in hac re concedat, feliciter accidit ut non mediocrem grammaticum eius sententiae succurrere videamus — Probum Berytium. Hunc enim accentum vocum quarundam, de quibus ipsi veteres dubitabant, ita definiisse audimus (CLV, CLXVIII[a]), ut ex poetarum cum aliorum tum comicorum usu antiquam pronuntiationem eliceret[1]). Quid autem? nonne huc spectat tota illa ratio, qua constantissime ad probandum vocabulorum accentum exempla afferunt ex poetarum usu repetita[2])? Acrius in his rebus insisterem, nisi graviora restarent.

Exordium igitur ab eo Quintiliani loco petam, quo uno L. Muellerus suam stabiliri sententiam putat, mihi cum contrarium eo evinci videatur. Sic enim ille de re metr. p. 206: 'ne de hoc quidem anquisiverunt, quam recte Bentleius existimarit Romanos recitandis versibus grammaticum expressisse accentum non solum sicut pueri solent nunc in schola rythmicum, quae opinio tantum abest ut sit certa, ut potius confutetur apertissime testimonio Quintiliani asserentis (I, 5, 28) in Vergiliano illo 'pecudes pictaeque volucres' mutato ob metri condicionem accentu paenultima acuta legendum esse 'volúcres'.' Haec cum diceret Muellerus utinam in eo saltem secutus esset Bentleium, ut locum quem citavit exscriberet: statim enim quam vana uteretur ratione apparuisset; nam ita loquitur Quintilianus: 'evenit, ut metri

1) Quin etiam falsos accentus ex hac ratione constituit; nam cum apud Terentium Phorm. I, 2, 38 legeret:

In quo haec discebat ludo exadversum loco
Tonstrina erat quaedam,

ut in aliis compositis 'ad' praepositio acueretur, ita 'exádversum' vel contra rationem latinam intendendum esse docuit. Quod quamvis falsum sit (cf. Bentleius ad h. l.) — nam raptim tales observationes nec omnibus momentis pensitatis antiqui facere solebant —, tamen aptissime demonstrare potest, quam alieni fuerint veteres ab opinione cum eorum, qui nullam fingunt cum ictu similitudinem habere accentum, tum illorum, qui eum consulto neglegi in carminibus sibi persuadent.

2) Qui vero ideo, quod illi subtiliores quasdam leges metricas non perspectas habuerunt, etiam in pronuntiatione optimorum grammaticorum iudicium impune contemni posse opinantur, longissime a vero aberrant.

quoque condicio mutet accentum 'pecudes pictaeque volucres': nam 'volúcres' media acuta legam, quia etsi natura brevis, tamen positione longa est, ne faciat iambum, quem non recipit versus herous.' Primum igitur 'evenire' talia dicit scriptor, quae Muellerus constanter usurpata, immo affectata esse opinatur; dein vero illud attendendum est, quod 'legam' dicit, ex qua voce si alios aliter legisse efficias, haud falleris. Velut Servius dicit ad Aen. I, 384 'Ipse ignotus, egens Libyae deserta peragro] 'péragro', 'per' habet accentum; nam 'a' longa quidem est, sed non solida positione; muta enim et liquida quotiens ponuntur metrum iuvant, non accentum'[1]). Talem autem dissensum iam Quintiliani aetate exstitisse, id ipsum probat, quod 'legam' dicit, non 'legitur' vel 'legendum est.' Iam vero si vel in hexametri exitu[2]) erant, qui accentum volgarem spreta normae metricae severitate servarent, nonne vel magis, ubi minore aut potius nullo numerorum detrimento ei aliquid dare potuerunt, accurate eum expressisse putandi erunt? Cum Servio autem etiam Diomedes, Donatus ceterique faciunt (LXXI[a]—LXXII[b]), cum unus Pseudo-Priscianus dicat, si longam ex muta et liquida in versu esse

[1]) Cf. Sergius LXXX[b]: 'cum dicere debeamus 'látebras', legendo versum quis dicat 'impulerat ferro Argolicas foedare latébras' acute producens?' Servii autem in hac re vel propterea non despicienda est auctoritas, quod eum diligentius usum respexisse cum alia docent, tum quae ad Aen. XI, 468 habet: 'maniplis' ars quidem exigebat, ut 'ma' haberet accentum . . . . . tamen in hoc sermone, ut secunda a fine habeat accentum, usus obtinuit' (LXXI[g]). Quod vero Ritterus (p. 43) sic aut sibi ipsum contradicere Servium aut duorum scholiorum unum tantum ad eum referendum esse censet, non minus pravum prodit iudicium quam cetera quae protulit tantum non omnia.

[2]) In vernaculae linguae carminibus multo plus valere accentum quam in antiquorum poetarum versibus inter omnes constat; sed vel nobis accidere potest, ut quid sequendum sit dubii haereamus; velut in his Rueckerti nostratis trochaeis:

Lass zuerst, o Liebe, mich
Dein Geheimniss still anbeten!

alii secundum volgarem rationem 'ánbeten' pronuntiabunt, alii numeris aliquid dandum esse putabunt; at si in iambici versus initio eadem vox exstaret: 'Anbeten dein Geheimniss still', nemo dubitaret vel invita versus norma 'ánbeten' proferre.

constet paenultimam, in oratione quoque accentum mutari[1]). Haudquaquam igitur abscondita res est, qua neglecta Muellerus gravissimos de tota poesi latina statuit errores. Sed accedunt alia.

Sat menorabile exstat Ciceronis dictum or. 173: ʻin versu quidem theatra tota exclamant, si fuit una syllaba aut brevior aut longior. nec vero multitudo pedes novit nec ullos numeros tenet aut cur aut in quo offendat intellegit. et tamen omnium longitudinum et brevitatum in sonis sicut acutarum graviumque vocum iudicium ipsa natura in auribus nostris collocavit.' (Cf. de or. III, 195 sq.). Cum Ciceronis verbis aliqua ratione illud coniungi potest, quod Quintilianus I, 11, 1; 4 pronuntiandi scientiam futuro oratori optime a comoedo tradi dicit ʻut expressa sint verba.' At multo plus ponderis habet, quod in scholis operam datam esse, ut in carminibus accentus bene exprimerentur, ex Ausonio comperimus ʻprotrept. ad nep. Aus. de stud. puer.' p. 159 ed. Bip.:

Perlege quodcunque est memorabile, prima monebo,
Perlege quodcunque est memorabile, ut tibi prosit
Conditor Iliados, et amabilis orsa Menandri
Evolvenda tibi, flexuque[2]) et acumine vocis
Innumeros numeros doctis accentibus effer
Affectusque impone legens, distinctio sensum
Auget cet. q. s.

Idem Ausonius (CLXX) in hexametris Pontii Paulini laudibus effert ita eum barbara nomina iuxta naturam romanorum accentuum enuntiasse, ut tamen veris et primigenis

[1]) Non taeduit plures de hac re adscripsisse locos, quia vel inde refelli potest eorum opinio, qui putant impugnari posse Ritschelii sententiam (Opusc. II p. 586 al.), in comicorum metris nusquam mutam cum liquida facere positionem. Quid enim? nisi graecae demum prosodiae exemplo et auctoritate hoc illatum esset in versuum latinorum rationem, cur tandem accentus, qui semper paenultimam positione longam tenuit, non iam diu migrarat?

[2]) Cf. L. Muellerum in Mus. Rhen. t. XXIII (1868) p. 22. — Ceterum eodem pertinent, quae p. 17 ann. 2 de Cominiani verbis ʻsonus in pronuntiatione invenitur' exposui. Huic similia testimonia omitto.

vocibus sua fastigia non perirent. Simili ratione Consentius in praeceptis 'de scandendis versibus' arti de barbarismo et metaplasmo adnexis dicit (398, 24 K.): 'sine excusatione consistit versus huius modi 'conditus in nubem medioque refulserit orbe' et 'tu quoque litoribus nostris, Aeneia nutrix'; hi et alii tales non auctoritate aliqua praerogativa artis aut consuetudinis defenduntur; nihil additum nihil detractum, nihil mutatum habent, sed iuxta communis linguae enuntiationem integri nati sunt neque ulla ex parte aliquid dubitationis admittunt.' Hoc dicere non potuit Consentius, nisi cum Bentleio (Sched. d. m. Ter. p. XIX ed. Lips.[1]) 'conditus in núbem' et 'tu quoque litóribus' pronuntiaret, non 'nubém' ac 'lítoribús'. Sic etiam Pompeius dicit (XCI[f]) ultimam nunquam habere accentum 'aut in versu aut in prosa,' cui egregie succurrit Quintiliani[2]) locus (LVIII): 'ultima syllaba nec acuta umquam excitatur nec flexa circumducitur, sed in gravem vel duas graves cadit semper; itaque tanto est sermo graecus latino iucundior, ut nostri poetae, quotiens dulce carmen esse voluerunt, illorum id nominibus exornent.' Quid ergo? si licuit poetis ipsas voces latinas arbitratu suo intendere, cur tandem ad graeca nomina confugerunt?

His adiungam Terentiani Mauri versus, qui ipsi item ad eam quam tractamus quaestionem facere videntur v. 380:

Graeciae dicunt magistri quod duae iunctae simul
Syllabam sonant in unam vique gemina praeditae
Semper effectum duorum temporum custodiunt,
Sive producto efferantur sive correpto sono.

---

[1]) Simile est Bentleii praeceptum (Sched. p. XIV, ad Andr. I, 1, 25), in senariorum initio saepe liberiore modo ictum a secunda in primam retrahi syllabam, nisi quod paulo artioribus finibus hoc non nisi ad senarios a dactylo incipientes rettulit; quare rectius Ritschelius (Proleg. p. CCLXI) ita rem definivit, ut ubi vox exordiretur naturali necessitate quadam pronuntiandi non elevari sed extolli verba diceret, etiamsi ictus numerorum non accederet.

[2]) Non nihili faciendum est hoc ipso loco, quo cum Quintiliano concinit, Pompeium 'doctum Palaemonem' commemorare, cum Quintilianus 'circumducendi' voce utatur: ut Palaemonem similem sententiam proposuisse apte hinc colligi possit; cf. cap. I p. 8; 12.

Fronte quod prima videri forsitan mirum potest
Esse correptam duorum temporum quod dixerim.
Sed pedum exsequendo formam res erit probabilis;
Non minus namque et latinas saepe correpto sono
Promimus, quamquam duabus editas vocalibus
Quae pedibus aeque ministrant bina et ipsae tempora.
v. 467: AV et EV, quas sic habemus cum Grais communiter,
Corripi plerumque possunt temporum salvo modo,
Sive graecis seu latinis inserantur versibus.
'Aut age' inquit ille vates, saepe dixit 'aut ubi',
Dixit 'Aurunci' quod aeque barbarum est producere,
Pes utique lege constat prima cum correpta sit
Consonans et una plenum non queat tempus dare.
Et 'lupi ceu' dixit idem, finis est versus quidem,
Pes tamen non est trochaeus, quia diphthongus extima est;
Dactylus nam pes et ille est 'nube nati ceu duo;'
Αὐέρυσαν inquit poeta sic et αὐτάρ corripit,
[Εὔπολιν, πεύκην et εὔνουν aut poetam Εὐριπίδην:]
Syllabas primas necesse est ore raptim promere,
Tempus ad duplum manebit, nihil obest correptio;
AV tamen capere videtur saepe productum sonum
Auspicis cum dico et aurum sive Graecus αὔριον.

Hos versus non possum aliter intellegere nisi tali ratione, ut Terentianus doceat in 'aut áge', 'aut úbi', 'Aurúnci', 'ceu dúo', ut in graecis αὐέρυσαν αὐτάρ, 'au' et 'eu' longam quidem syllabam in versu praestare, neque tamen vocem in eis intendi; at in 'aúspicis' et 'aúrum' sicut in αὔριον et longam esse et accentu praeditam 'au'[1]). Quae interpretatio confirmatur Marii Victorini dicendi genere, qui et correptum productumque accentum (XXXII[a]) distinguit et 'corripi

[1]) Huic interpretationi unus obstare videtur versus 478:
Εὔπολιν, πεύκην et εὔνουν aut poetam Εὐριπίδην.
Sed hic non dubito quin recte uncis a me inclusus sit: nam 'poeta' qui αὐέρυσαν et αὐτάρ dixit, Homerus scilicet, qui dici potest etiam Εὔπολιν, Εὐριπίδην etc. dixisse? Neque tamen aliter haec verba percipi possunt. Itaque aut addita esse ab eo, qui EV diphthongi graeca exempla requireret, aut adscripta amplificationis causa integrum versum expulisse censenda sunt. Quod quoquo modo sese habet, hoc loco verba nec stare possunt nec respicienda sunt in explicanda scriptoris sententia.

aut acui' voces dicit[1]). Eodem spectant haec Sergii verba (XXV): 'his ita se habentibus sciendum est, quod acutus et gravis et circumflexus soli sunt, qui ut superius diximus naturalem in voce nostra elationis servent tenorem: nam ipsi arsin thesinque moderantur'. Cf. VIII[2]).

Sed has rationes metricas amplius explanare neque huc pertinet, cum mihi de veterum grammaticorum praeceptis disserendum sit, et post tot virorum eruditissimorum curas non decet nisi eum, qui diuturna ac perenni lectione poetarum opera pertractaverit ac penitus animo perceperit. Sed facere non possum, quin hoc loco subiciam quae Ritschelius monuit, cum eorum opinionem exagitaret, qui rhythmicam accentus vim in versibus non agnoscerent (Opusc. t. II praef. p. XII): 'Ohne ihre Schuld stumpfen Sinnes für die rhythmischen Motive, welche gleich einem pulsirenden Geäder oder einem vibrirenden Nervengeflecht den metrischen Körper belebend durchdringen, negiren sie eben schlechthin alles, was nicht greifbar, messbar, zählbar ist, wenig eingedenk des Horazischen 'digitis callemus et aure', dagegen eine vortreffliche Illustration darbietend zu dem 'pedes digitis numerare', von dem G. Hermann in der Vorrede zu den Elementa doctrinae metricae (p. XIII) eine so anschauliche

---

1) Mar. Vict. 31, 17 K.: 'primae potestatis quinque vocales existunt a e i o u, quae gemina virtute temporum praeditae dum corripiuntur aut acuuntur, longas et breves syllabas metris praestant.' Cf. 38, 32 K.: 'si quidem artis poeticae in eo vim rationemque subsistere manifestum sit, ut verba seu nomina metro repugnantia vel corripiat vel acuat, interdum minuat, ut 'apparent rari nantes'. Denique Martianus Capella in libro IX dicit p. 354, 3 Eyss.: 'productio autem est — hoc est ἐπίτασις — vocis commotio a loco graviore in acutum locum'.

2) Iam vero cum satis amplam testimoniorum copiam de hac re ex schedis meis congesserim (quibus ex uberiore lectione quin alia addi possint vix dubito), manifestum est, quanta levitate Weilius et Benloewius (p. 77) non sine irrisione quadam iecerint: 'Cependant les anciens eux mêmes ne semblent s'être jamais douté du rôle, que l'accent tonique jouait dans les vers de leurs vieux poètes. On a beau lire leurs métriciens, leurs grammairiens, tous leurs auteurs enfin, on n'en trouve pas le moindre indice. Qu'est ce que put accréditer une théorie aussi peu autorisée?'

Schilderung gegeben. Aber was ist ihnen ein Hermann! was ein Bentley! die uns anderen erst den Blick geöffnet haben in die Geheimnisse der 'harmonischen Disharmonie' von Vers- und Wortaccent, auf welcher der Reiz der antiken, in besonders eigenthümlicher Mischung aber der römischen Verskunst zu einem so wesentlichen Theile beruht. Denn es ist ja hier nur eine verschiedene Stellung der beiden Elemente (Consonanz und Dissonanz), wenn der daktylische Hexameter[1]) vom Widerspiel zwischen Vers- und Wortaccent in der ersten Vershälfte übergeht zur Lösung des Zwiespaltes in der zweiten, und wenn anderseits der dramatische Vers das Widerspiel am Anfang und Ende, dort gestattete, hier mit Wohlgefallen suchte, die Verschmelzung dagegen mit so merkwürdiger Consequenz des rhythmischen Gefühls in die Mitte des Verses, zu beiden Seiten der Cäsur, verlegte[2]).'

---

[1]) Verbo moneo etiam in Saturniis posteriorem versus partem maiorem fere concentum praebere, quam priorem.

[2]) Weilius Benloewiusque hanc confirmant potius quam conturbant legem, cum duobus quae iam Bentleius composuit exemplis contrariis tertium (!) addunt (p. 8): 'On conçoit que cela arrive rarement pour le troisième pied de l'iambe, parce que la règle de la césure s'y oppose. Et cependant il s'en trouve des exemples:

Scelesta ovem lupo commisti: dispudet.
Persuadet nox, amor, vinum, adolescentia.
Procax, rapax, trahax, trecentis versibus.'

Horum exemplorum primum ex oppositione, alterum tertiumque ex abrupta enumeratione excusationem habent. Neque illud neglegendum est, accentus cum in medio versu discrepent, in fine aptissime concinere. Quamquam vel in hac re discrepantiam deprehendunt, cum 'díspudét', 'adolescéntiá', 'vérsibús' profertur: cf. Corssen. II² p. 963, Weil. et Benl. p. 84, quos dudum refellit Ritschelius Proleg. p. CCXVI ann.: 'quasi non singulae voces unum habeant principalem accentum, e quo ceteri secundarii pendeant quoque in versibus servato satisfiat consuetudini linguae.'

[Quattuor quae restant capita una cum testimoniorum collectione propediem edentur in Frid. Ritschelii Actis soc. philol. Lips. t. VI.]

Vita.

Natus sum Fridericus Schoell Vimariae anno millesimo octingentesimo quinquagesimo patre Adolfo matre Ioanna e gente Henleiana fidei addictus evangelicae. Primis litterarum elementis imbutus anno h. s. sexagesimo in gymnasium Guilelmo-Ernestinum receptus sum, ubi et aliorum et Hermanni Rassowii Ottonis Heinii Hugonis Weberi disciplina usus sum fructuosissima. Absoluto gymnasii cursu anno sexagesimo nono Gottingam me contuli, ubi cum Leutschium Lotzium Muellerum Benndorfium, tum Sauppium maxime et Wachsmuthium secutus sum; eorundem ac Leutschii benevolentia mihi contigit, ut seminarii sodalis primum extraordinarius, dein tertio semestre ordinarius essem: quod antequam ad finem perductum esset, bello exardescente ut stipendia facerem Vimariam petii, unde ineunte mense Octobre in Franco-Galliam missus rebus interfui sub Magno Duce Mecklenburgiae gestis. Iam emeritis stipendiis in patriam redux Lipsiae versatus sum ibique per quinquies sex menses et in scholis publicis et in seminariis privatisque societatibus prodocentes audivi viros praeclarissimos Curtium Ecksteinium Hildebrandum Langium Ritschelium Voigtium Zarnckium. Multorum singularem expertus sum humanitatem liberalitatemque, velut Sauppii et Wachsmuthii Gottingensium, Lipsiensium Curtii Hildebrandi Zarnckii: sed prae ceteris Ritschelius quanta et disciplinae severitate et animi comitate me devinxerit, pie grateque profiteor semperque profitebor.